EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 2009.7.17
KOM(2009) 358 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

Bendra buveinių tipų ir rūšių apsaugos būklės ataskaita, kaip reikalaujama Buveinių direktyvos 17 straipsnyje

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

Bendra buveinių tipų ir rūšių apsaugos būklės ataskaita, kaip reikalaujama Buveinių direktyvos 17 straipsnyje

Santrauka

Remiantis valstybių narių pateiktomis ataskaitomis, kurios yra reguliaraus kas šešerius metus atliekamo atsiskaitymo apie direktyvos įgyvendinimo pažangą 25 valstybėse narėse ir 11 biogeografinių regionų (septyniuose sausumos ir keturiuose jūriniuose) dalis, pirmą kartą sistemingai įvertinta pažeidžiamiausių Europos buveinių ir rūšių, saugomų pagal Buveinių direktyvą, apsaugos būklė. Tokio masto atsiskaitymo Europoje dar nebuvo; iš ataskaitų duomenų galima pirmą kartą susidaryti bendrą vaizdą bei laikyti juos atskaitos tašku vertinant tendencijas ateityje.

Rezultatai, apimantys 2001–2006 m. laikotarpį, rodo, kad tik nedaugelio Bendrijos svarbos buveinių ir gyvūnų bei augalų rūšių apsaugos būklė yra gera. Iš valstybių narių pateiktų ataskaitų matyti, kad labiausiai nukenčia pievų, šlapžemių ir pakrančių buveinės. Pievų buveinės dažniausiai siejamos su tradiciniais ūkininkavimo būdais, kurių ES mąžta. Šlapžemių buveinės ir toliau paverčiamos kitos paskirties žeme, joms poveikį daro ir klimato kaita. Vis didesnį poveikį pakrančių buveinėms daro turizmo ir miestų plėtra. Yra požymių, kad kai kurių pagal direktyvą saugomų rūšių gyvūnų, tokių kaip vilkai, lūšys, bebrai ir ūdros, populiacijos tam tikrose ES dalyse atkuriamos, tačiau kitų rūšių gyvūnų populiacijos dar anaiptol nėra sveikos ir patvarios.

Rezultatai rodo, kad direktyvoje nustatytos apsaugos priemonės ir finansavimas bei kitos sektorių politikos priemonės gal duoti teigiamų rezultatų. Tęsiant iki šiol padarytą pažangą dar reikia labai daug nuveikti. Visų pirma reikia baigti formuoti Natura 2000 tinklą, gali reikėti atkurti atskiras teritorijas, o kiekvieną teritoriją ir visą tinklą reikės veiksmingai ir tinkamai valdyti.

Galiausiai iš šio ataskaitinio laikotarpio ataskaitų matyti, kad palyginti mažai valstybių narių investuoja pakankamai išteklių į jų teritorijoje esančių rūšių ir buveinių stebėseną. Kad stebėsenos programa būtų gera, reikia kvalifikuotų specialistų ir daug išteklių. O jei stigs patikimų duomenų, bus neįmanoma įvertinti apsaugos priemonių poveikio.

Išsamūs duomenys apie ataskaitas pagal 17 straipsnį pateikiami svetinėje http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17.

1. ĮVADAS

2001 m. Europos Sąjunga išsikėlė politinį tikslą – iki 2010 m. sustabdyti biologinės įvairovės nykimą ES. Europos Sąjunga pritarė, kad remiantis Biologinės įvairovės konvencija būtų iškeltas pasaulinis tikslas „iki 2010 m. gerokai sumažinti biologinės įvairovės nykimą“. 2006 m. Komunikate „Biologinės įvairovės mažėjimo sustabdymas iki 2010 m. ir jos

išsaugojimas ateityje“[1] Europos Komisija dar kartą patvirtino sieksianti iki 2010 m. sustabdyti biologinės įvairovės nykimą ir parengė planą (Biologinės įvairovės veiksmų planas), kaip tai padaryti.

Būtina sąlyga vykdant ES ir tarptautinę politiką – patikimai įvertinti biologinės įvairovės būklę ir tendencijas. Svarbus ES informacijos apie kai kuriuos buveinių tipus, kuriems grėsmė yra didžiausia, ir apie pažeidžiamiausias gyvūnų bei augalų rūšis šaltinis yra valstybių narių pagal Buveinių direktyvą[2] renkama ir ataskaitose pateikiama informacija.

2. BUVEINIŲ DIREKTYVOS 17 STRAIPSNYJE NUSTATYTI ATASKAITŲ TEIKIMO REIKALAVIMAI

Ko reikalaujama direktyva

Buveinių direktyvos 17 straipsniu reikalaujama, kad valstybės narės kas šešerius metus pateiktų informaciją apie direktyvos įgyvendinimą. 2001–2006 m. laikotarpio ataskaitose valstybės narės pirmą kartą pateikė išsamius visų direktyvoje išvardytų ir jų teritorijoje aptinkamų buveinių tipų (216) ir rūšių (beveik 1182) apsaugos būklės įvertinimus.

Remdamasi valstybių narių pateiktomis ataskaitomis Komisija turi parengti bendrą ataskaitą (kuri yra šis dokumentas), kurioje įvertintų pažangą siekiant direktyvos 3 straipsnyje iškeltų tikslų ir Natura 2000 tinklo vaidmenį šiame procese.

Apsaugos būklė

Buveinių direktyvos 2 straipsnyje nustatyta, kad „priemonės, kurių imamasi pagal šią direktyvą, turi palaikyti ar atstatyti **gerą** Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros rūšių **apsaugos būklę**“ (direktyvos I priede išvardytų tipų buveinių ir II, IV arba V priede išvardytų rūšių).

Direktyvos 1 straipsnyje apibrėžiama, kas yra buveinių ir rūšių **apsaugos būklė**. Minėtuose apibrėžtyse atsižvelgiama į tokius parametrus kaip geografinis plotas, kuriame yra buveinė ar paplitusios rūšys, buveinės plotą, struktūrą ir funkcijas (buveinės), populiacijos dydį, amžiaus struktūrą, mirtingumą ir reprodukciją (rūšių). Jais remiantis sukurti bendras vertinimo metodas ir ataskaitų teikimo forma, dėl kurių Buveinių komitetas[3] susitarė 2005 m. kovo mėn.[4]. 2006 m. Komisija parengė papildomas vertinimo proceso gaires[5].

---

1 COM (2006) 216 galutinis, 2006 5 22.

2 Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos.

3 Valstybių narių reguliuojamasis komitetas, pagal Buveinių direktyvos 20 straipsnį sudarytas padėti Komisijai įgyvendinti direktyvą.

4 Apsaugos būklės vertinimas, stebėsena ir ataskaitų teikimas. 2001–2006 m. laikotarpio ataskaitos rengimas pagal Buveinių direktyvos 17 straipsnį. Pranešimas Buveinių komitetui, Aplinkos GD, Briuselis, 2005 m. kovo 15 d. http://circa.europa.eu/Public/irc/env/monnat/library?l=/habitats_reporting/reporting_2001-2007/reporting_framework&vm=detailed&sb=Title.

5 Vertinimas, stebėsena ir ataskaitų teikimas pagal Buveinių direktyvos 17 straipsnį. Aiškinamosios pastabos ir gairės, 2006 m. spalio mėn. http://circa.europa.eu/Public/irc/env/monnat/library?l=/habitats_reporting/reporting_2001-2007/guidlines_reporting&vm=detailed&sb=Title.

Biogeografiniai regionai

Paprastai kartu aptinkamos buveinės ir rūšys siejamos su regionais, kurių panašus klimatas, aukštis virš jūros lygio ir geologija. Ekologiniu požiūriu Europą galima padalyti į septynis sausumos ir keturis jūrinius biogeografinius regionus. Todėl valstybės narės vertino rūšių arba buveinės apsaugos būklę ne savo valstybės teritorijoje, o tose biogeografinio regiono dalyse, kurios yra jų teritorijose (daugiau informacijos apie biogeografinius regionus žr. 1 intarpe).

Ataskaitų teikimo procesas

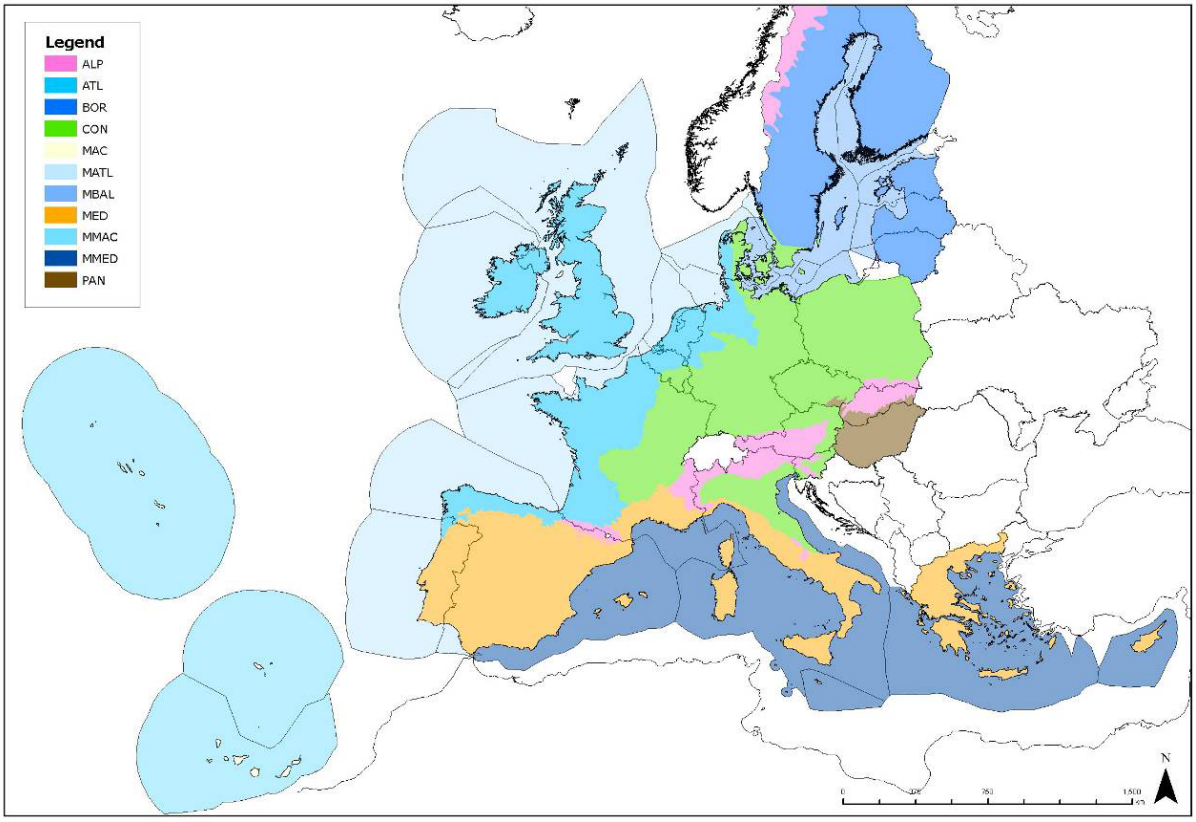
Ataskaitos pateiktos elektronine forma per Europos aplinkos agentūros (EEA) „Reportnet“ sistemą. Nacionalinės ataskaitos turėjo būti pateiktos iki 2007 m. birželio mėn. Trys valstybės narės pateikė ataskaitas laiku, o kitos jas dar teikė iki 2008 m. kovo mėn.[6]. Iš valstybės narės gautą ataskaitą pirmiausia patikrindavo EEA Europos biologinės įvairovės teminis centras (angl. *ETC-BD*) – ar joje pateikiama kokybiška ir išsami informacija. Jei trūkdavo duomenų arba reikėdavo juos atnaujinti, valstybei narei būdavo siunčiamas prašymas per nustatytą trumpą terminą pateikti paaiškinimus, papildyti arba iš dalies pakeisti ataskaitą.

Konsultacijos

Vertinant duomenis ir rengiant šį dokumentą su valstybėmis narėmis konsultuotasi tris kartus. Pirmiausia jų buvo paprašyta peržiūrėti pagal nacionalines ataskaitas parengtas nacionalines santraukas. Po to nuo 2008 m. liepos 28 d. iki rugsėjo 15 d. vyko viešos konsultacijos internete, per kurias įvairūs suinteresuotieji subjektai galėjo pareikšti savo nuomonę. Užregistruota apie 2000 lankytojų iš 700 interneto prieigos vietų visoje ES ir gauta beveik 400 pastabų. 75 % šių pastabų laikytos svarbiomis ir įtrauktos į internetinę duomenų bazę („Data Sheet Info“). Galiausiai šio dokumento projektas pateiktas Buveinių komitetui.

[6] Į vėliau pateiktą informaciją nebuvo galima atsižvelgti.

1 intarpas. Biogeografiniai regionai

Biogeografinių regionų legenda

ALP=alpinis; ATL=atlantinis; BOR=borealinis; CON=kontinentinis; MAC=Makaronezijos; MED=Vidužemio jūros; PAN=panoninis; MATL=jūrinis atlantinis; MBAL=jūrinis Baltijos; MMAC=jūrinis Makaronezijos; MED=jūrinis Vidužemio jūros

3. DUOMENŲ IŠSAMUMAS IR KOKYBĖ

Trūkstama informacija

Bendrais duomenimis 13 % regioninių buveinių apsaugos būklę ir 27 % regioninių rūšių apsaugos būklę valstybės narės savo vertinimuose priskyrė kategorijai „nežinoma“. Pietinėse Europos šalyse – Kipre, Graikijoje, Ispanijoje ir Portugalijoje – aptinkamų rūšių apsaugos būklė itin dažnai įvardyta kaip „nežinoma“. Nežinoma daugiau kaip 50 % šių valstybių teritorijose aptinkamų rūšių būklė. Daugelyje valstybių narių trūko išsamios ir patikimos informacijos apie šikšnosparnius.

Ypač problemiška buvo įvertinti jūrinę aplinką, nes 57 % jūrinių rūšių apsaugos būklė ir apie 40 % jūrinių buveinių apsaugos būklė vertinimuose priskirta kategorijai „nežinoma“. Daugelyje valstybių narių paprasčiausiai trūksta informacijos apie jų teritorijose aptinkamų jūrinių rūšių ir esančių buveinių būklę.

Kokybė ir darna

Net jei informacijos yra, dažnai problemų kyla dėl to, kad duomenys renkami ir pateikiami skirtingai. Kai buvo įmanoma, tokius duomenų neatitikimus apdorodamas ir vertindamas duomenis ištaisė Europos biologinės įvairovės teminis centras. Komisija ir valstybės narės jau dabar stengiasi pasimokyti iš pirmųjų ataskaitų ir apie kitą ataskaitinį laikotarpį pateikti kokybiškesnę informaciją.

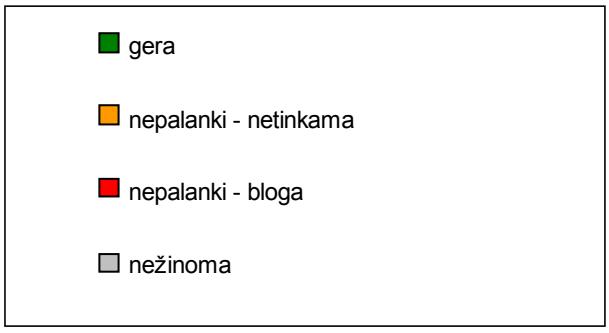
4. PAGRINDINIAI PAGAL 17 STRAIPSNĮ PATEIKTŲ ATASKAITŲ REZULTATAI

A) Įvadas

Remdamasis valstybių narių ataskaitomis ir taikydamas sutartą metodiką Europos aplinkos agentūros Biologinės įvairovės teminis centras atliko bendrą biogeografinių regionų vertinimą. Kiekvienos valstybės narės vertinimui suteikta svarba pagal tai, kokia konkrečios rūšies ar buveinės dalis yra jos teritorijoje. Po to rezultatai apibendrinti ir pateiktas vienas bendras kiekvieno biogeografinio regiono vertinimas. Iš viso biogeografinio regiono lygmeniu įvertinta 701 buveinė ir 2240 rūšių.

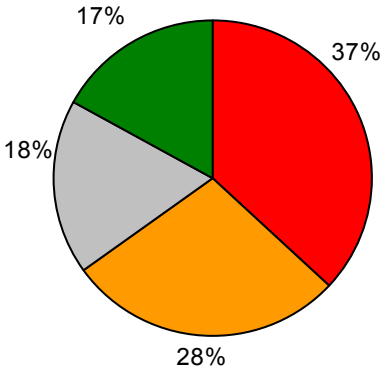
Interneto svetainėje (http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17) pateikiama išsamesnių duomenų apie valstybių narių atliktus apsaugos būklės vertinimus ir biogeografinių regionų vertinimą (įskaitant žemėlapius ir duomenų lapus), taip pat pateikiama išsami techninė ataskaita.

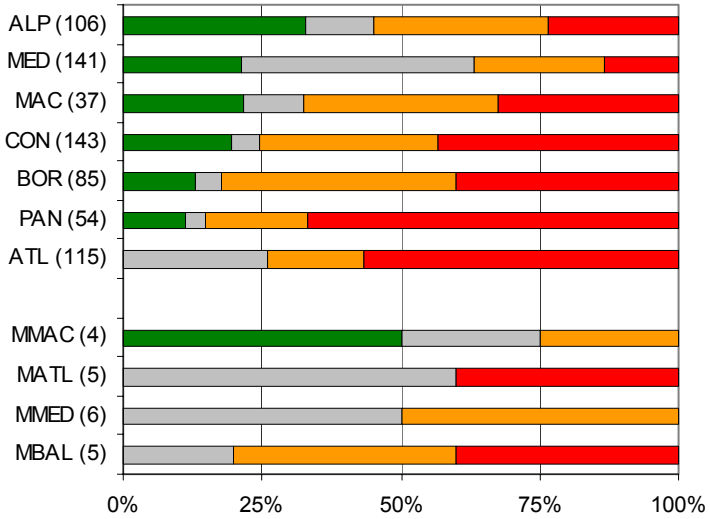
Šioje ataskaitoje apsaugos būklės vertinimų rezultatai priskiriami vienai iš šių keturių kategorijų: „gera“ (žalia), „nepalanki – netinkama“ (gintarinė), „nepalanki – bloga“ (raudona) arba „nežinoma“ (pilka).

B) Buveinių direktyvos I priede išvardytų tipų buveinių būklė

Biogeografinio regiono lygmeniu beveik 65 % iš 701 atlikto I priede išvardytų buveinių apsaugos būklės vertinimo yra neigiami. Tik 17 % buveinių apsaugos būklė įvertinta gerai (1. A pav.).

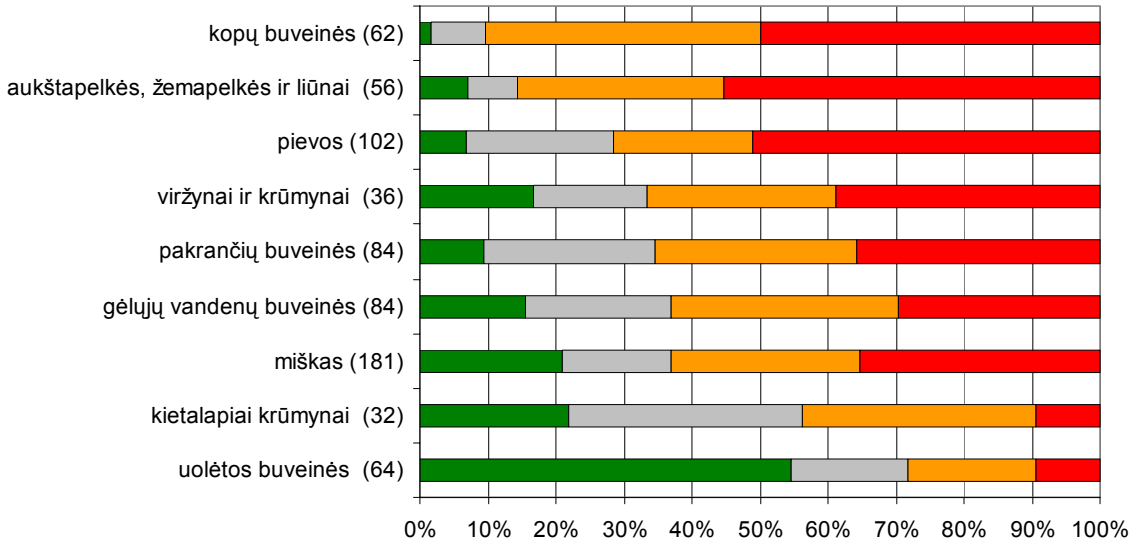
1.A paveikslas **1.B paveikslas**

1.A paveikslas. Apibendrinta I priede išvardytų buveinių apsaugos būklė (procentinė dalis skaičiuojama nuo atliktų vertinimų skaičiaus)

1.B paveikslas Apibendrinta buveinių apsaugos būklė skirtinguose biogeografiniuose regionuose (skliausteliuose nurodyti vertinimų skaičiai)

Buveinių apsaugos būklės duomenys skirtinguose biogeografiniuose regionuose (1.B paveikslas) rodo, kad situacija regionuose akivaizdžiai skiriasi. Nėra nė vieno gero atlantinio regiono buveinių apsaugos būklės vertinimo, o Vidurželmio jūros ir alpiniame regionuose 20–30 % buveinių apsaugos būklė įvertinta gerai.

Buveinių direktyvos I priede nurodyta pačių įvairiausių buveinių, kurias galima suskirstyti į devynias susijusių buveinių tipų grupes, tokias kaip miškai ar pievos. 2 paveiksle apibendrinami kiekvieno iš šių devynių buveinių grupių apsaugos būklės vertinimo rezultatai.

2 paveikslas. Buveinių apsaugos būklės vertinimas pagal buveinių grupes (skliausteliuose nurodoma, kiek kiekvienos grupės vertinimų atlikta)

Daugelį Europos pievų buveinių reikia aktyviai valdyti. Kai kuriose vietose, apleidus tradicinį pievų valdymą, ėmė nykti biologinė įvairovė, kitur problemų kilo todėl, kad pereita prie intensyvesnio ūkininkavimo. Labiausiai pievos nukenčia atlantiniame, panoniniame ir borealiniame regionuose.

Aukštapelkėms, žemapelkėms ir liūnams reikia specialaus hidrologinio režimo. Šių tipų buveinių apsaugos būklė itin bloga atlantiniame ir kontinentiniame biogeografiniuose regionuose.

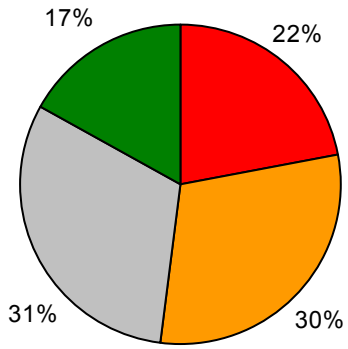
Kopų buveinės labai nukenčia visoje ES, beveik niekur jų apsaugos būklė neįvertinta gerai. Pagrindiniai valstybių narių nurodomi grėsmės šaltiniai – pakrančių ir turizmo plėtra.

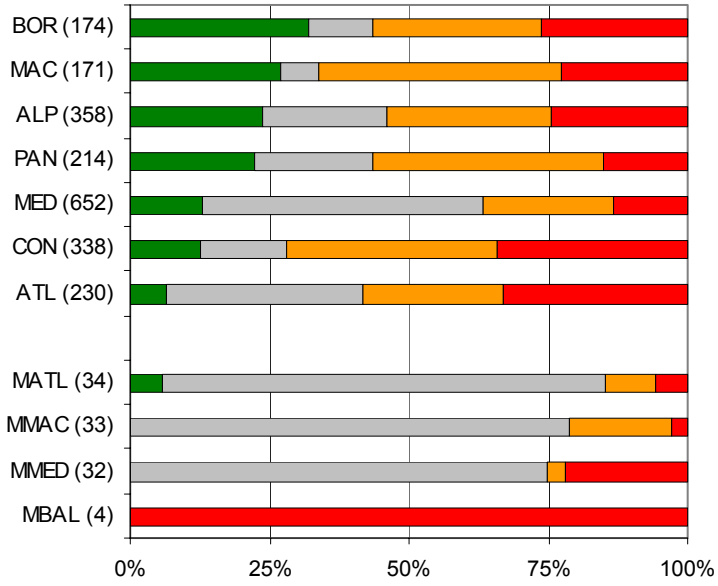
Uolėtų buveinių su kietalapiais krūmynais (pvz., įvairių tipų skardžių) būklė dažniausiai įvertintina geriau negu kitų buveinių grupių būklė. Tačiau viena akivaizdi šios taisyklės išimtis – buveinių tipas „nuolatiniai ledynai“. Visoje ES ledynams grėsmę kelia klimato kaita.

Miškų buveinių būklė labai įvairi ir nėra akivaizdžių bendrų tendencijų.

C) Buveinių direktyvos prieduose įrašytų rūšių apsaugos būklė

Visoje ES įvertinta 2240 atskirų rūšių apsaugos būklė. Tik 17 % rūšių apsaugos būklė įvertinta gerai, 52 % – blogai, o 31 % rūšių apsaugos būklė buvo nežinoma (3.A paveikslas).

3.A paveikslas **3.B paveikslas**

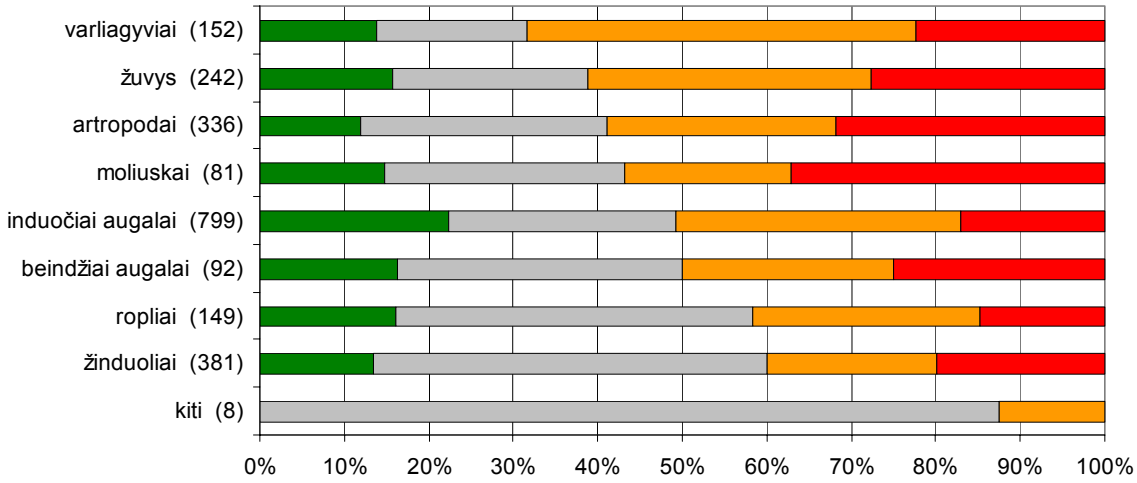
3.A paveikslas. Apibendrinta rūšių apsaugos būklė (procentinė dalis skaičiuojama nuo atliktų vertinimų skaičiaus)

3.B paveikslas. Apibendrinta rūšių apsaugos būklė skirtinguose biogeografiniuose regionuose (skliausteliuose nurodoma, kiek vertinimų atlikta)

Didžiausia geros apsaugos būklės vertinimų procentinė dalis tenka borealiniam regionui, antroje vietoje yra Makaronezijos, o trečioje – alpinis regionas (3.B paveikslas). Lyginimą apsunkina tai, kad Vidužemio jūros ir atlantiniame regionuose labai didelės vertinimų dalies išvada ta, kad būklė nežinoma.

Didžiosios jūrinių regionų vertinimų dalies išvados – būklė nežinoma, išskyrus Baltijos regioną, kuriame visų keturių žinduolių rūšių būklė buvo vienodai bloga.

Sunku įžvelgti sistemingus pagrindinių taksonominių grupių apsaugos būklės ES skirtumus (4 paveikslas).

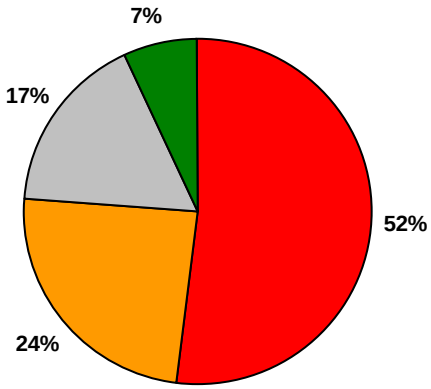
4 paveikslas. Apibendrintas rūšių apsaugos būklės vertinimas pagal taksonomines grupes (skliausteliuose nurodoma, kiek kiekvienos grupės vertinimų atlikta)

D) Su žemės ūkiu siejamų buveinių apsaugos būklė

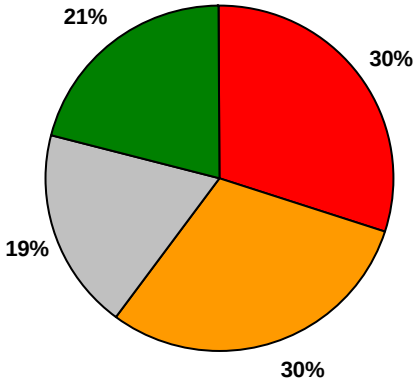
Buvo palyginti su žemės ūkiu siejamų buveinių ir su kitomis žemės naudojimo paskirtimis siejamų buveinių tipų apsaugos būklės vertinimų rezultatai (5 paveikslas). Akivaizdu, kad su žemės ūkiu siejamų buveinių apsaugos būklė yra blogesnė – tik 7 % buveinių tipų apsauga įvertinta gerai, o su žemės ūkiu nesiejamų buveinių tipų apsaugos būklė gera 21 % atvejų. Itin bloga padėtis atlantiniame regione – jame nė vieno su žemės ūkiu siejamo buveinės tipo apsaugos būklė neįvertinta gerai. Atlantiniame regione neigiamas poveikis žemės ūkio paskirties žemei yra didžiausias; kai kuriose jo vietose ūkininkavimas yra intensyviausias žemyne. Panoninio ir Viduržemio jūros regionuose yra atitinkamai 5 % ir 3 % tokių buveinių tipų, kurių apsaugos būklė yra gera. Tačiau situaciją Viduržemio jūros regione komplikuoja tai, kad labai daugeliu atvejų apsaugos būklė yra nežinoma. Šio ataskaitinio laikotarpio rezultatai bus atskaitos taškas, pagal kurį bus galima vertinti įvairių biologinei įvairovei palankių priemonių, įgyvendinamų pagal **Bendrąją žemės ūkio politiką**, poveikį.

5 paveikslas. Su žemės ūkiu siejamų buveinių ir su žemės ūkiu nesiejamų buveinių apsaugos būklės palyginimas

Su žemės ūkiu siejamos buveinės (204 vertinimai)

Su žemės ūkiu nesiejamos buveinės (497 vertinimai)

E) Klimato kaitos paveiktos buveinės ir rūšys

Valstybių narių pateiktose ataskaitose nurodyta, kad klimato kaita turėjo neigiamos įtakos 42 (19 %) buveinių ir 144 (12 %) rūšių apsaugos būklei.

Atrodo, kad labiausiai klimato kaita paveikė šlapžemių buveines, pavyzdžiui, aukštapelkes, žemapelkes ir liūnus, neigiamas poveikis taip pat padarytas kopų buveinėms.

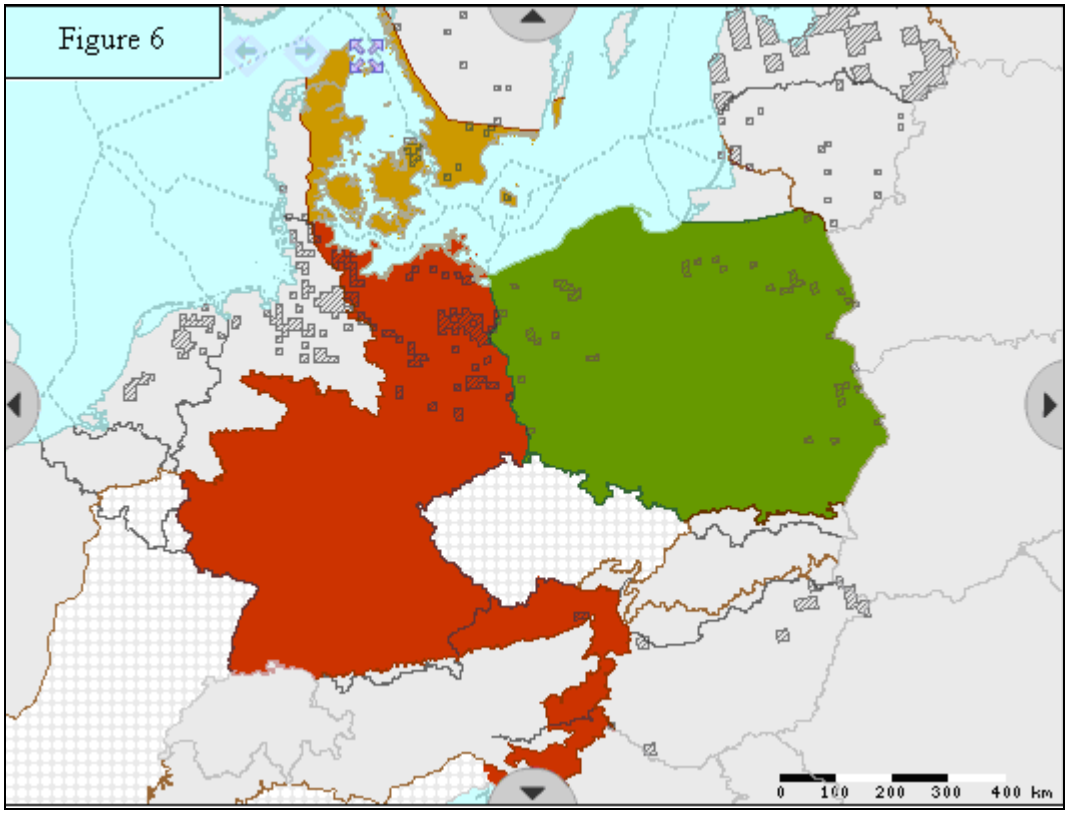
Atrodo, kad iš visų pagrindinių rūšių grupių į klimato kaitą labiausiai reaguoja varliagyviai. Varliagyviai yra labai susiję su klimato kaitos paveiktomis šlapžemių buveinėmis (žr. pirmiau). Be to, klimato pokyčiai gali turėti įtakos varliagyvių veisimuisi, nes temperatūros pokytis dažnai paskatina varliagyvius pradėti veisimosi sezoną.

5. IŠSAMESNĖ INFORMACIJA APIE ATASKAITŲ REZULTATUS

Pagal 17 straipsnį pateiktos ataskaitos suteikė daug informacijos apie daugiau kaip 200 buveinių tipų ir beveik 1200 rūšių apsaugos būklę 25 valstybėse narėse ir 11 biogeografinių regionų. Šioje ataskaitoje Komisija stengėsi pateikti pagrindinius rezultatus ir išvadas, tačiau apibendrinant ir konsoliduojant neišvengiamai neatskleidžiama daug išsamios informacijos.

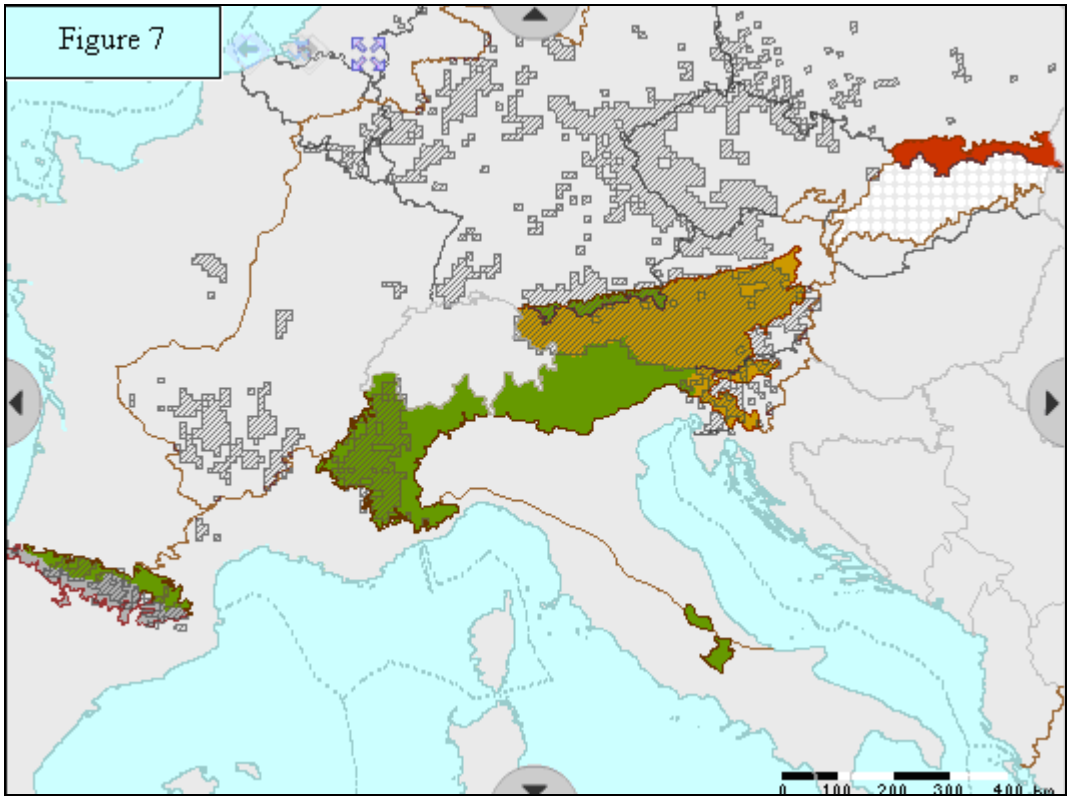
Nors pagrindinė ataskaitos mintis ta, kad daugelio buveinių ir rūšių apsaugos būklė yra neigiama, išsamesni rezultatai rodo, kad tam tikrų rūšių gyvūnų, pavyzdžiui, rudojo lokio, vilko, bebro, populiacija atsikuria ir iš naujo įsitvirtina daugelyje (ne visose) vietų. Jei tokių didelių gyvūnų kaip šie rūšių arealas plečiasi, reiškia, kad yra jiems tinkamų buveinių ir sumažėjo neigiamas medžioklės ir taršos poveikis.

Be to, išsamaus vertinimo rezultatai rodo, kad daugelio rūšių ir buveinių, kurių apsaugos būklė apskritai visame biogeografiniame regione įvertinta neigiamai, apsauga atskirose valstybėse narėse skiriasi. Regiono vertinimas gali būti sudarytas net pagal dešimties valstybių narių vertinimus, be to, neigiamą regiono vertinimą dažnai sudaro įvairūs valstybių narių pateikti vertinimai. Pavyzdžiui, kontinentiniame regione laumžirgio *Aeshna viridis* bendra apsaugos būklė įvertinta kaip „nepalanki – bloga“, tačiau, kaip parodyta 6 paveiksle, kiekvienoje iš trijų valstybių, kuriose jis aptinkamas, jo apsaugos būklė yra skirtinga.

6 paveikslas. Į IV priedą įrašyto laumžirgio *Aeshna viridis* (žaliasis laumžirgis) apsaugos būklės kontinentiniame regione valstybių narių vertinimai. Regiono mastu įvertinta, kad šios rūšies apsaugos būklė „nepalanki – bloga“ (šaltinis http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17)

Panašiai įvertinta, kad alpiniame regione augalo *Arnica montana* apsaugos būklė yra „nepalanki – netinkama“, tačiau 7 paveiksle matyti, kad nacionaliniu lygmeniu vakaruose jo apsaugos būklė „gera“, o rytuose pereina į „nepalankią – blogą“. Tačiau tai pasakytina tik apie alpinį regioną, nes atlantiniam regionui priklausančioje Prancūzijos dalyje ir Beniliukso valstybėse (atlantinis ir kontinentinis regionai) šios rūšies apsaugos būklė yra „nepalanki – bloga“.

7 paveikslas. Į IV priedą įrašyto augalo *Arnica montana* apsaugos būklės alpiniame regione valstybių narių vertinimai. Šiame regione šios rūšies apsaugos būklė įvertinta kaip „nepalanki – netinkama“ (šaltinis http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17)

6. APSAUGOS BŪKLĖS IR NATURA 2000 TINKLO SĄSAJA

A) Įvadas

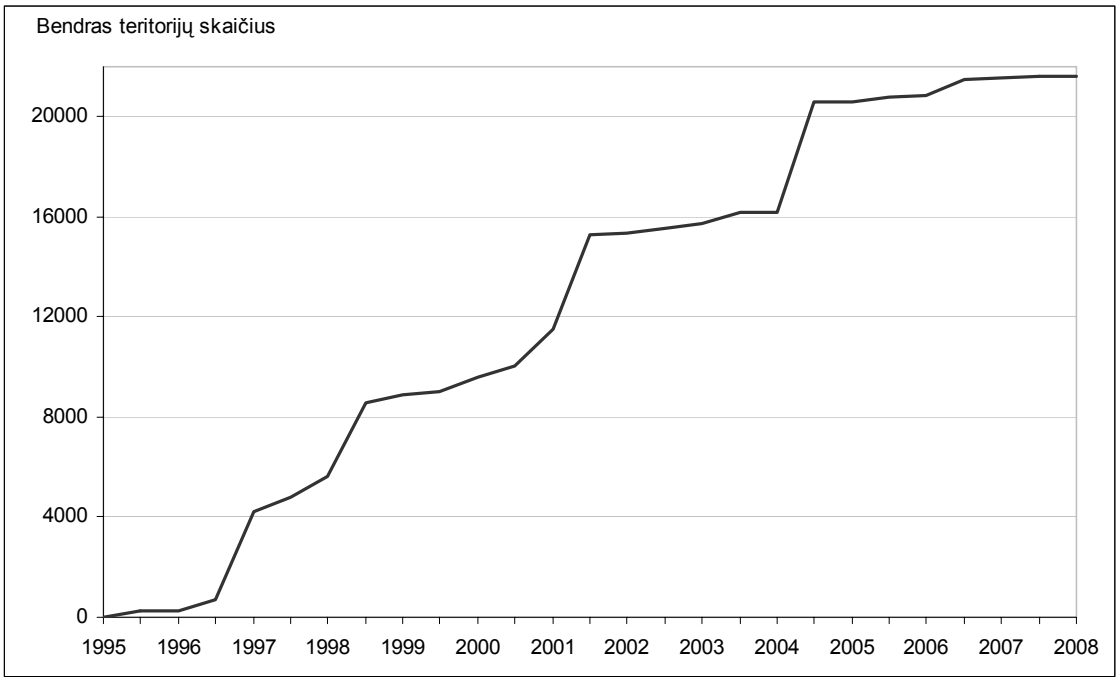
Buveinių direktyvoje reikalaujama, kad Komisija bendroje ataskaitoje atsižvelgtų į Natura 2000 tinklo vaidmenį siekiant 3 straipsnio tikslų. Natura 2000 tinklu, visų pirma, buvo siekiama direktyvos I priede išvardytų tipų buveines ir II priede išvardytas rūšis „palaikyti, o kur reikia ir atstatyti iki geros apsaugos būklės [...] jų natūraliame paplitimo areale“.

B) Kas yra Natura 2000?

Buveinių direktyvos 3 straipsniu reikalaujama, kad valstybės narės steigtų saugomas teritorijas. Tokios teritorijos yra didžiausio pasaulyje ekologinio tinklo – Natura 2000 tinklo (kurį sudaro pagal Buveinių direktyvą ir Paukščių direktyvą įsteigtos teritorijos) – dalis. Šiuo metu pagal Buveinių direktyvą įsteigta beveik 22 000 teritorijų, kurių bendras plotas yra 13,3 % ES teritorijos. Visą Natura 2000 tinklą sudaro daugiau kaip 25 000 teritorijų (įsteigtų pagal Paukščių ir Buveinių direktyvas), išsidėsčiusių įvairiausios paskirties žemės plotuose – žemės ūkio naudmenose, miškuose, tyrlaukiuose, – kurių bendras plotas apima 17 % ES teritorijos.

C) Natura 2000 tinklas ir jo vaidmuo siekiant geros apsaugos būklės

Natura 2000 tinklas per pastaruosius 15 metų stabiliai plėtėsi (8 paveikslas); tinklo sausumos dalis turėtų būti baigta formuoti iki 2010 m.

8 paveikslas. Natura 2000 tinklo plėtra pagal teritorijų skaičių

Direktyvoje nustatyta, kad teritoriją oficialiai įtraukus į Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą, valstybė narė per šešerius metus turi sukurti apsaugos priemones, reikalingas tos vietos ekologinei vertei išsaugoti. Atsižvelgiant į tai, kad tinklo plėtra užtruko ilgiau ir daugelis apsaugos priemonių dar tik kuriamos, nėra realu tikėtis, kad jau šiame etape bus pastebimas akivaizdus teigiamas Natura 2000 tinklo ir į direktyvą įtrauktų buveinių tipų (I priedas) bei rūšių (II priedas) apsaugos būklės ryšys. Tačiau tai nereiškia, kad nėra teigiamų pavyzdžių (žr. 3 ir 4 skirsnius). Yra daug pavyzdžių rodančių, kad Natura 2000 teritorijos, ypač finansuotos iš LIFE programoms ar kaimo plėtros programoms skirtų lėšų, buvo akivaizdžiai naudingos vietos mastu. Be to, dabar jau yra akivaizdžių mokslinių įrodymų, kad pagal Paukščių direktyvą, priimtą 13 metų anksčiau negu Buveinių direktyva, įsteigtos Natura 2000 teritorijos labai padeda saugoti paukščių rūšis[7]. Kai bus teikiamos antra (2013 m.) ir trečia (2019 m.) ataskaitos, teigiamas Natura 2000 ir į Buveinių direktyvą įtrauktų buveinių tipų bei rūšių apsaugos būklės ryšys jau turėtų būti akivaizdus.

[7] International Conservation Policy Delivers Benefits for Birds in Europe. *Science,* 2007 m. rugpjūčio 10 d.

D) Finansinė parama Buveinių direktyvai įgyvendinti

2004 m. Europos Komisija apskaičiavo, kad bendros metinės Natura 2000 tinklo valdymo išlaidos yra 6,1 mlrd. EUR[8]. Prie šių išlaidų reikėtų pridėti su Natura 2000 nesusijusių apsaugos priemonių, kurių imasi valstybės narės siekdamos direktyvos tikslų, išlaidos. ES lygmeniu didžioji dalis finansinės paramos gamtos apsaugai teikiama iš kaimo plėtros programoms pagal bendrąją žemės ūkio politiką ir iš sanglaudos politikos programoms skirtų lėšų. Be to, konkrečių buveinių ir rūšių apsaugos būklę pagerinti padėjo tiksliniai projektai, finansuoti iš LIFE programai skirtų lėšų. Valstybės narės labai skirtingai išnaudoja įvairių ES finansavimo priemonių teikiamas galimybes skatinti biologinę įvairovę, o šioje ataskaitoje pateikiami rezultatai rodo, kad daugeliu atvejų reikės investuoti daugiau, kad valstybės narės įgyvendintų savo įsipareigojimus pagal Buveinių direktyvą.

7. IŠVADOS

ES pirmą kartą atliko išsamią pažeidžiamiausių buveinių ir rūšių 25 valstybėse narėse ir 11 biogeografinių rajonų (septyniuose sausumos ir keturiuose jūriniuose) apsaugos būklės vertinimą. Dabar ES turi aiškų atskaitos tašką, su kuriuo bus galima lyginti jos pažeidžiamiausių buveinių ir rūšių apsaugos būklės tendencijas ateityje. Tokio masto atsiskaitymas apie biologinę įvairovę Europoje atliktas pirmą kartą.

Biologinės įvairovės apsauga yra Europos Sąjungos prioritetas, ir kad mūsų politika būtų sėkminga, turime išsamiai ir patikimai įvertinti savo biologinės įvairovės būklę. Todėl svarbu investuoti pakankamai išteklių į stebėseną ir ataskaitų teikimą pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas. Ši ataskaita rodo, kad daug valstybių narių turi į šią veiklą investuoti daug daugiau ir kad informacija apie jūrines buveines bei rūšis yra neišsami arba jos stinga.

2001–2006 m. ataskaitų rezultatai rodo, kad gera daugelio į Buveinių direktyvą įtrauktų buveinių ir rūšių apsaugos būklė nepasiekta nei nacionaliniu, nei biogeografinio regiono lygmeniu. Vis dėlto yra požymių, kad tam tikrais atvejais tendencijos yra teigiamos. Kad galėtume patvirtinti šias tendencijas, turėsime sulaukti kito ataskaitinio laikotarpio stebėsenos ir ataskaitų rezultatų.

Pagrindinis sėkmingo direktyvos įgyvendinimo veiksnys – investicijų į biologinės įvairovės apsaugą mastas. Ypač svarbu, kad per šį dešimtmetį ES skirtų daugiau lėšų biologinės įvairovės sričiai, be to, svarbu stebėti padidinto finansavimo ir politikos pokyčių praktinį poveikį, siekiant užtikrinti, kad biologinės įvairovės padėtis nuolat gerėtų. Akivaizdu, kad įsipareigojimas sustabdyti biologinės įvairovės nykimą per ateinančius metus pareikalaus didesnių pastangų.

Iš valstybių narių pateiktų ataskaitų matyti, kad bendra pievų, šlapžemių ir pakrančių buveinių būklė yra itin apgailėtina. Pievų buveinės yra dažniausiai siejamos su tradiciniais ūkininkavimo būdais, o jų ES mąžta. Bendra tendencija ta, kad visų su žemės ūkiu siejamų buveinių apsaugos būklė yra daug blogesnė negu kitų tipų buveinių. Tam tikrose ES dalyse blogesnės būklės priežastis – perėjimas prie intensyvesnio ūkininkavimo, kitose vietovėse būklė blogėja todėl, kad žemė apleidžiama ir nebevaldoma. Šlapžemių buveinės ir toliau

[8] Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Natura 2000 finansavimas“, COM (2004) 431 galutinis.

paverčiamos kitos paskirties žeme, taip pat jos nukenčia nuo klimato kaitos poveikio. Pakrančių buveinėms vis didesnį poveikį daro miestų plėtra.

Jau vyksta baigiamieji Natura 2000 tinklo sausumos dalies formavimo etapai; dabar turi būti svarbiausia užtikrinti, kad visose Natura 2000 teritorijose būtų sukurtos ir įgyvendintos atitinkamos apsaugos priemonės, įskaitant pakankamą finansinę paramą. Kad būtų baigtas formuoti visas tinklas, dar reikia įdėti labai daug pastangų į jūrinės dalies formavimą.